

1 Obiekt

KOSCIOL p.w. św. JAKUBA

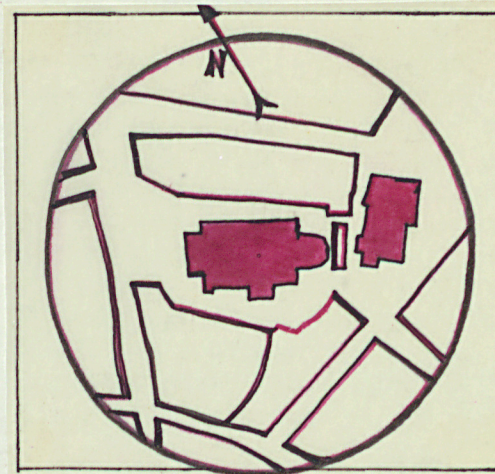
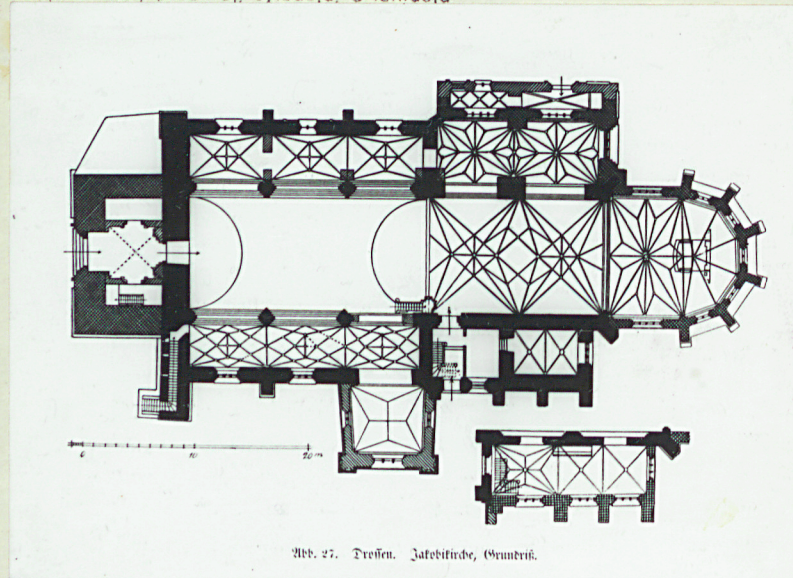
2 Czas powstania

XIV w. i prze-
łom XIV i XVI w.

3 Miejscowość

OŚNO LUBUSKIE

11 Zdjęcia rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4 Adres

60-220 Ośno Lubuskie

ul. Walki Młodych nr 7 Rozana

tel. 36

nr hipoteczny

5 Przynależność administracyjna

województwo gorzowskie

gmina Ośno Lubuskie

pow. SEUBICE

6 Poprzednie nazwy miejscowości

OSNA, DROSNA, Drossen

7 Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo zielonogórskie

powiat Sulęcin

8 Właściciel i jego adres

Kościół Rzymsko-Katolicki

9 Użytkownik i jego adres

Parafia p.w. św. Jakuba

69-220 Ośno Lubuskie

ul. Walki Młodych 7

10 Rejestr zabytków

Nr

31

data

25.10.1976

Dwa tylko dokumenty informują o najstarszych dziejach kościoła.

Pierwszy z 1928 r. mówi o jego fundacji drugi z 1350 r. o fundacji ołtarza św. Piotra. Najstarsza wzmianka archiwalna o istniejącym już kościele dotyczy dopiero zdarzenia z 1532 r. Jak podaje Beckmann zaważyło się wówczas sklepienie przy organach, które w roku następnym odbudowane zostało prawdopodobnie przez mnicha Andreeasa Lange z Frankfurtu n/Odrą.

Przejęcie w 1538 r. kościoła przez wyznawców Marcina Lutra było powodem usunięcia przez pierwszego proboszcza luteranckiego Mangolda bocznych ołtarzy. Również z fali reformacyjnych niepokojów margrabiowie Johann i Joachim w 1542 r. ograbili kościół, wywołując do Kostrzyna precjoza liturgiczne.

W 1538 r. po raz pierwszy uderzenie piorunu niszczy wieżę, odbudowaną w roku następnym w stylu zwanym ówczesnie "italianizującym". W 1596 r. wielki pożar zniszczył praktycznie całe miasto i spowodował znaczne szkody w kościele. Wtedy to częściowemu zniszczeniu uległa wieża, zawaliły się prawdopodobnie sklepienia przy organach, a dewastacji uległo nowe wyposażenie kościoła fundowane tuż po 1538 r. przez luteranską radę miejską. W pocz. w. XVII prowadzone były intensywne prace budowlane-odbudowano wieżę, pod kierunkiem mistrza budowlanego Gregora Suchela von "Lifbrass" założono sklepienia, oraz ufundowano nowe wyposażenie 5.IV.1674 r. piorun po raz trzeci zniszczył kościelną wieżę, którą odbudował Tobias Hermann dopiero w 1684 r., zaś w 1734 r. przeprowadzono bliżej nieokreślone roboty. Następne prace na które przeznaczono sumę 784 Thlr. i 23 gr mające na celu usunięcie szkód spowodowanych przez pożary podczas wojny 7-letniej przeprowadzono w 1784 r. W 1829 r. runęły sklepienia nawy głównej na których miejscu w 1834 r. założono sklepienie kolebkowe. Przez cały wiek XIX i w pocz.XX w. trwały przy kościele różnorodne prace konserwatorskie.

Wielokrotnie przebudowany kościół św. Jakuba jest orientowany, zbudowany z cegły dużego formatu /29 cm x 14 cm x 9 cm/, o układzie mieszanym - głównie wendyjskim i krzyżowym. Jego dolne partie są granitowe bądź też oblicowane płytami granitowymi. Trójnawowa, trójprzęsłowa pseudobazylika wzniesiona została na planie zbliżonym do kwadratu o pierwotnie wydłużonym, jednonawowym dwuprzęsłowym chórem kapłańskim, powiększonym o jednorzęsłowe prezbiterium zamknięte pięciobocznie, oraz z prostokątną wieżą zach. Od pd. przylega do starszego chóru prostokątna, dwukondygnacyjna zakrystia, od pn. prostokątne, dwuprzęsłowe pomieszczenie pełniące pierwotnie funkcję kaplic, a obecnie stanowiące kontynuację pn. nawy bocznej, poszerzone jeszcze o kruchtę. Do korpusu nawowego od strony pd., przy trzecim przęśle dostawiona jest wzniesiona na rzucie trapezu kaplica. Korpus nawowy oraz pierwotne prezbiterium z przylegającymi do niego przybudówkami, przykryte są wysokim dachem dwuspadowym, wielobocznie zamknięte prezbiterium również dachem dwuspadowym o wspólnej kalenicy z dachem korpusu, ale o znacznie większym spadku połaci dachowych. Kaplica pd. i wieża posiadają oddzielne dachy - dwuspadowy i czterospadowy. Drewniana więźba jętkowa na kołki podparta jest dwoma rzędami stolcy, oraz całym systemem mieczy i zastrzałów.

Zwarta bryła budowli oddającą jednak jej niejednorodny charakter, której dominantę stanowi wysoka wieża zach., prawie zupełnie pozbawiona jest dekoracji. Czworoboczna z ośmioboczną nastawką zwieńczoną dekoracyjnym hełmem wieża, zajmuje ponad połowę szerokości fasady. Jedynie tylko jej dwie skrajne strefy najniższa i najwyższa potraktowane zostały dekoracyjnie. Dolna kondygnacja wieży oddzielona ceglany fryzem, rozczłonkowana wąskimi, ostrołukowymi blendami mieści ostrołukowy z uskokowymi ościeżami portal w prostokątnym obramieniu.

Pozostałe elewacje kościoła są słabo rozczłonkowane, opięte niejednorodnymi, uskokowymi skarpami ukośnie ustawionymi w narożach, pomiędzy którymi umieszczone zostały ostrołukowe okna.

Pomimo, że ściany prezbiterium posiadają ten sam schemat podziału uskokowymi skarpami, to są one tutaj bardziej wysmukłe, a ostrołukowe okna są znacznie większe, o wydłużonych proporcjach. Całość wieńczy składający się z czteroliścia fryz ceglany.

Urozmaiceniem pd. elewacji kościoła jest kaplica której ściana szezytowa ujęta jest w narożne skarpy dekorowane tynkowanymi blendami, z dużym ostrołukowym oknem, i zwieńczona jest szczytem zdobionym szerokimi w symetrycznym układzie blendami.

Od strony pn. i pd. prowadzą do korpusu nawowego dwa portale. Prosta dekoracja ceglana ich ościeży złożona jest ze sfazowanych uskoków i wałków które przechodzą również w strefę archiwolty, i oddzielone są od niej jedynie dwiema przewiązkami.

Przęsła nawy głównej posiadają rzut prostokąta poprzecznego do osi kościoła, którym odpowiadają wydłużone, prostokątne przęsła naw bocznych, równoległe do osi budowli. Nawy przykryte są ceglanyymi sklepieniami wspartymi na dwóch parach potężnych filarów. Ponad dwukrotnie szersza od bocznych nawa główna posiada sklepienie kolebkowe, wzmocnione stalowymi ściągam, nawa pd-gwiazdzisto-sięciowa, pn.sklepienie gwiazdziste.

Pierwotny chór o prostokątnych przęsłach zbliżonych do kwadratu przykryty jest sklepieniem gwiazdzisto-sięciowym, zaś zdecydowanie prostokątne prześzło wieloboczne prezbiterium - gwiazdą ośmioramienną. Również pierwotne kaplice przykryte są dwoma przęsłami podobnie konstruowanego gwiazdzistego sklepienia, kruchta - wydłużonym sklepieniem krzyżowo-żebrowego, dobudowana kaplica - trzema kwadratowymi przęsłami sklepienia krzyżowo-żebrowego.

Parter zakrystii sklepiony jest dwoma przęsłami sklepienia krzyżowo-żebrowego, piętro-dwoma przęsłami sklepienia krzyżowo-żebrowego oraz jednym sklepieniem gwiazdzistego. Kaplica pd. przykryta jest sklepieniem kryształowym, prostokątną kruchtą w wieży sklepieniem krzyżowo-żebrowym.

W kościele występują zasadniczo dwa rodzaje żebier. W nawach bocznych, pierwotnym prezbiterium oraz zakrystii występują żebra o profilu wałka, przy czym przekroje żebier w nawach bocznych i chórze nieco się różnią. Żebra sklepień naw bocznych są podcięte i opierają się na stożkowych wspornikach, w chórze natomiast spływają bezpośrednio na ścianę i zakończone są dekoracyjną,

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 7.000 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>500 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>Kościół Rzymsko-Katolicki</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>Kościół Rzymsko-Katolicki</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>W 1829 r. runęły sklepienia nawy głównej. Dzięki wydatnej pomocy finansowej ówczesnie panującego Fryderyka Wilhelma III w miejsce pierwotnego założono masywne sklepienie kolebkowe, wzmocnione dodatkowo żelaznymi kotwami. Jeszcze podczas prac przy sklepieniu, które trwały do 1843 r. przystąpiono do naprawy organów, a następnie całe wnętrze pobielono, zaś w 1848 r. naprawiono hełm wieży. Tą pierwszą restaurację budowli zakończyły roboty mające na celu wzmocnienie struktury prezbiterium przeprowadzone w 1853 r. W latach 70-tych XIX w. przystąpiono do drugiego etapu jego restauracji. Regotyzacja wnętrza polegała przede wszystkim na zmianie jego wyposażenia: usunięciu barokowych organów i wstawieniu na ich miejsce nowych o formach neogotyckich, na bliżej nieokreślonych pracach przy ołtarzu i ambonie oraz prawdopodobnie częściowym oblicowaniu wnętrza płytami piaskowcowymi. Dalsze poważniejsze zabiegi przy kościele, pomijając drobne naprawy w końcu XIX w., przeprowadzono dopiero w I ćw. XX-go stulecia. Już w 1915 r. planowano na wzór kościołów frankfurckich założenie ogrzewania, a także kompleksowe naprawy bryły budowli głównie wieży do których przystąpiono w 1924 r. Po II wojnie światowej wnętrze kościoła ponownie pobielono.</p>		<p>19. stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Bryła budowli oraz jej struktura, chociaż znacznie zachwiana jest jednak w wystarczający sposób zabezpieczona, o czym świadczą gipsowe polomby założone w latach 70-tych XX w. Stan drewnianej więźby dachowej oraz pokrycia dachu jest dobry. Obawy budzą tylko plamy wilgoci oraz zagrzybienie występujące miejscami na ścianach i sklepieniu.</p> <p><u>c.d. poz. 13-tej</u></p> <p>podwójną pętlą. Zupełnie inny rodzaj ostro profilowanych żeber występuje w wielobocznym chórze i pierwotnych kaplicach pn. Arkady międzynawowe, ostrołukowe, oprofilowane czterema bądź pięcioma uskokami wyodrębniają się wyraźnie od filarów. Ściany ponad arkadami oraz ściany naw bocznych pozbawione są artykulacji, a tylko ściany dobudowanego prezbiterium podzielone wąskimi słupkami posiadają pod oknami wnęki arkadowe. Obiekt posiada instalację elektryczną.</p>	
<p><u>poz. 12 d.c.</u></p> <p>Obecną późnogotycką bryłę kościoła św. Jakuba ukształtowały dwa okresy: wiek XIV kiedy wzniesiono trójnawową, trójprzęskową pseudobazylikę z prostokątnym prezbiterium z zakrystią pd. i z planowanym lecz nierealizowanym dwuwieżowym masywem zachodnim, oraz przełom XV i XVI w. kiedy ten pierwotny układ gruntownie przebudowano.</p>		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Z badać należy jakie są przyczyny zagrzybienia i wilgoci. Należy również oczyścić wnętrze ze starych tynków i pobiał i uszczelnić profile żeber, form, zworników oraz baz filarów. Dopiero po wykonaniu tych prac wstępnych powinno się określić jednolitą koncepcję aranżacji wnętrza. Jedną z możliwości jest powtórne pobielenie wnętrza, inną pozostawienie w surowej cegle żeber sklepiennych i zworników, tym samym wyraźne podkreślenie tych elementów architektonicznych. Możliwa jest również współczesna dekoracja malarska, bowiem dobre warunki stwarza duża powierzchnia sklepienia kolebkowego. Realizując jakiegokolwiek z licznych możliwych rozwiązań, w każdym wyeksponowane być muszą dwa bezsprzecznie najcenniejsze elementy wyposażenia mianierystyczny ołtarz i ambona, z których pierwszy znajduje się obecnie w konserwacji, drugi zaś w niedługim czasie zostanie jej poddany.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Akta Magistratu w Ośnie Lubuskim, sygn. 388,394, 395,
WAP Szczecin, esp. Sulęcín
Codex diplomaticus Brandenburgensis A,19,24

22 Bibliografia

Kunst-

Bergau R., Inwentar der Bau-und-Denkmal in der Provinz
Brandenburg, Berlin 1885
Jung W., Spak W., Die Kunstdenkmäler der Kreises Weststernberg,
Berlin 1913
Chmarzyński G., Sztuka Ziemi Lubuskiej /w/ Ziemia Lubuska
pod red. M. Szczanieckiego i St. Zajchowskiej, Poznań 1950 r.
Karłowska-Kamzowa A., Ośno /w/ Studia nad początkami i rozpla-
nowaniem miast nad środkową Odrą i dolną Wartą, T.l., Zielona
Góra 1967.
Kowalski St., Zabytki Środkowego Nadodrza, Zielona Góra 1976 r.

23 Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Źródła ikonograficzne i fotograficzne reprodukuje W. Jung
i W. Spak w inwentarzu zabytków. Niektóre fotografie reprodu-
kowane są również w wydawnictwie Ostmark, Berlin-Halensee,
1927 r.

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst Wojciech Łopuch, VI.1986 r. na podst. inwentaryzacji

W. Junga i N. Spaka z 1913 r. imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Barbara Sańko, VI.1986 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów PP PKZ O/Szczecin

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26 Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27 Załączniki

1. Miejscowość

OŚNO LUBUSKIE

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

Kościół św. JAKUBA

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia obiektu

Wkładkę założył: **Wojciech Łopuch, VI.1986 r.**

(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: **PP PKZ O/Szczecin**

Wzór ODZ 1978 r.